

LANDBRUGET OG BIODIVERSITETEN

*Fem landbrug med fokus
på fem forskellige arter*

LANDBRUGET OG BIODIVERSITETEN

er udgivet af

SEGES Planter & Miljø
Agro Food Park 15
8200 Aarhus N

+45 8740 5000
seges.dk

Redaktion

Susanne Øster Sørensen, SEGES
Heidi Buur Holbeck, SEGES

Forsidefoto

Annita Svendsen, Naturstyrelsen

Fotos

Susanne Øster Sørensen, SEGES,
hvor andet ikke er angivet

Layout

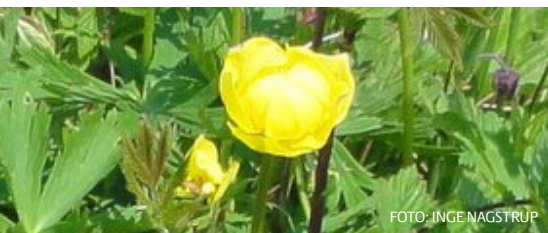
Marianne Kalriis, SEGES

December 2015

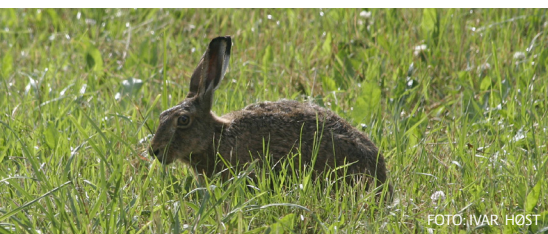
SIDE INDHOLD

- 2 Biodiversitet
- 4 Riggær med engblomme og majgøgeurt ved Brørup
- 8 Vandhuller med klokkefrø på Avernakø
- 12 Overdrev med hvid sækspore ved Mariager
- 16 Landbrugsarealer og hare ved Storvorde
- 20 Vandløb med stamme af vild ørred ved Næstved

BIODIVERSITET

” *Det nytter at lave en fælles målrettet indsats for at bevare og fremme enkelte arter.*

Biodiversitet betyder mangfoldigheden af levende organismer. Ordet er dannet af ordene "bio", der betyder liv, og ordet "diversitet", der betyder forskellighed. Biodiversitet opgøres typisk ud fra forskelligheden af arter, gener og økosystemer, hvoraf arterne er det mest brugte mål for biodiversitet.

For at sikre mangfoldigheden af liv er det væsentligt at have fokus på de arter, der er mest akut truede med risiko for at uddø. Mål for biodiversitet handler derfor oftest om at sikre og bevare sjældne og truede arter.

Skal mangfoldigheden af arter bevares, er det også vigtigt at gøre en indsats for arter, der stadig er almindelige, men som er i tilbagegang, fordi deres levesteder er forsvundet eller forringet. Ligesom alle andre lande er Danmark forpligtet til at bremse tilbagegangen i biodiversitet, dvs. sørge for, at arter ikke uddør hurtigere, end hvad der skyldes den almindelige udvikling i naturens vilkår.

LANDBRUGET OG BIODIVERSITETEN

Den naturlige udvikling i landbrugets driftsformer har forringet eller fjernet levestederne for mange arter, der tidligere var almindelige i det danske landskabslandskab. Heldigvis vil mange landmænd gerne gøre en ekstra indsats for at vende udviklingen, så de truede arter får mere plads og flere gode levesteder i landbrugslandet. En indsats for de mest truede arter, hjælper også de arter, der ikke er direkte fokus på. For når forholdene forbedres for én art, der er truet, hjælper det også mange andre arter, der er afhængige af de samme levesteder.

Denne pjece giver eksempler på, hvordan landmænd, med en målrettet plejeindsats og samarbejde med myndighederne, gør en aktiv indsats for biodiversiteten. Fem landmænd fortæller, hvad de gør for at sikre gode levesteder for nogle bestemte arter. De fem landmænd har det til fælles, at de er meget engagerede i den indsats, der gavner naturen, og derfor accepterer de, at det giver lidt ekstra arbejde. De synes, det er sjovt, og arbejdet i naturen giver dem et pusterum i en travl hverdag.

De fem landmænd er blot eksempler blandt mange landmænd, som gør en stor indsats for naturen. Der er rigtig mange landmænd rundt i hele landet, der leverer en indsats, som ikke mange lægger mærke til. Men det er en vigtig indsats, der betyder noget for den danske biodiversitet.

MYNDIGHEDERNE OG BIODIVERSITETEN

Kommuner og Naturstyrelsen har til opgave at forvalte offentlige naturarealer og arbejde for at sikre sjældne og truede arter. Det indebærer ofte et samarbejde med dyreholderne og private lodsejere. Det kræver mange gange en god evne til at inspirere og rådgive lodsejerne, da mange lodsejere slet ikke er klar over, at de har nogen specielle eller sjældne arter på deres arealer.

De fem landmænd er glade for den gode dialog, de har med kommunen eller Naturstyrelsen om, hvad de kan gøre for at forbedre levestederne for en eller flere særlige arter. Kommunen eller Naturstyrelsen har også hjulpet med at søge finansiering til projekter om blandt andet opsætning af hegn.

FORMÅLET MED PJESEN

I denne pjece fortæller de fem landmænd, dyreholderne og deres kontaktperson i kommunen eller Naturstyrelsen om den særlige art, de har specielt fokus på. De fem arter er ikke vigtigere end så mange andre arter, der findes i naturen, men er kendetegnet ved at være sårbare og i tilbagegang i Danmark.

Formålet med pjecen er at vise eksempler på, at det nytter at lave en fælles målrettet indsats for at bevare og fremme enkelte arter. En indsats for en truet art kan samtidig være både en sjov, inspirerende og anderledes opgave for landmanden og være med til at skabe god dialog mellem forskellige parter.

*Engblomme findes
kun hist og her i eng
og mose og langs de
store vandløb.*

RIGKÆR MED ENGBLOMME OG MAJGØGEURT VED BRØRUP

ENGBLOMME

Engblomme er symbolet på de artsrige, lysåbne, ferske enge, men nu er den i stærk tilbagegang og anført som sårbar på den danske rødliste. Det vil sige, at der bør gøres en indsats for at bevare den. Engblommen er blevet en sjælden art, fordi engene i mange tilfælde er blevet drænet eller ikke længere bliver afgræsset, og ikke kan klare sig i konkurrence med høje græsser eller buske.

Den blomstrer i maj-juni. Bestøvningen kan kun foregå, når en bestemt flueart, engblomme-fluen, er til stede.

Engblomme er en af de arter, som Vejen Kommune har fokus på. I kommunen findes den nu kun hist og her i engene og moserne langs de store vandløb, bl.a. på Jens Peters eng ved Holsted Å.

TRE, DER ARBEJDER SAMMEN FOR AT FREMME BIODIVERSITETEN PÅ ENGEN

Jens Peter Pors Eriksen har siden 1985 ejet slægtsgården Hulvadgaard, hvor han er 3. generation på gården. Driften omfatter 470 ha og produktion af ca. 10.000 slagtesvin på to andre ejendomme. Til ejendommen hører en eng på ca. 8 ha i Holsted Ådal.

Henrik Jessen er også 3. generation på sin ejendom Rishøjgård, hvor han i 2005 indgik i ejerfællesskab med sin far. Driften omfatter 325 SDM malkekøer, ca. 300 ha agerjord og ca. 35 ha ekstensive engarealer, der græsses med Galloway.

Inge Nagstrup arbejder som biolog i Vejen Kommunes naturafdeling. Hun arbejder bl.a. med naturpleje, herunder også pleje af kommunens Natura 2000 områder, og har fokus på kommunens arbejde med at sikre de særligt sjældne og sårbare arter i kommunen, bl.a. ved at udarbejde en strategi for biodiversitet.

Henrik Jessen, Inge Nagstrup og Jens Peter Pors Eriksen arbejder med naturpleje, herunder at sikre biodiversiteten på engene.

Jens Peter Pors Eriksen

JENS PETER

Jeg vil gerne være med til at fortælle den gode historie om landbrug og naturpleje, fordi jeg synes, at der er meget negativ omtale af landbruget. Jeg har bevidst valgt at gøre noget for naturen, hvor jeg kan, men jeg har også valgt ikke selv at gå ind i naturpleje, for jeg har rigeligt andet at tage mig af. Så jeg er glad for, at Henrik vil tage sig af den del. Til gengæld vil jeg rigtig gerne have en dialog om naturpleje, bl.a. med Danmarks Naturfredningsforening og andre, der interesserer sig for natur. Her i foråret inviterede vi i samarbejde med kommunen og Jysk Landbrugsrådgivning til en fælles naturvandring. Det var en god oplevelse, for der kom rigtig mange, og der var en god stemning og en god dialog om naturpleje og landbrug. Det er vigtigt, at vi viser, at landbrug er meget andet end store traktorer og maskiner, der fylder på vejene, og at vi kan andet end bare at producere grise og mælk.

I min barndom var engen meget mere åben. Den blev græsset indtil omkring 1960, hvor kørerne blev solgt. Herefter lå engen bare hen. Den var blevet drænet engang, men drænene kunne ikke komme af med vandet, så det hele forsumpede lige så stille.

For ti – femten år siden lavede jeg en aftale med Ribe Amt om at få engen afgræsset, men jeg havde ikke selv dyr til det. Amtet opsatte fårehegn, og vi indgik en 10-årig aftale med en dyreholder om afgræsning med får. Men fårene kunne ikke holde opvæksten af pil nede, for de brød sig ikke om at gå ud i det fugtige område, og samtidig bredte bjørneklo sig der, hvor fårene ikke gik.

Vi har nu inddraget et stykke af den dyrkbare mark i indhegningen, så dyrene altid har tørre områder. Det gør det også meget nemmere at dyrke marken, når den er rettet af med lige kanter, så det er en win-win situation.

Henrik Jessen

HENRIK

Jeg har forpagtet arealet af Jens Peter, så det er mig, der kan søge tilskud til pleje og har ansvaret for at overholde tilsagnsbetingelserne. Jeg har valgt kontrol efter fast græsningstryk, og det fungerer godt. Tilskudsordningerne er heldigvis blevet meget mere håndgribelige nu, og det er nemmere at overholde betingelserne. Da vi for en del år siden begyndte med naturpleje, oprettede vi et selskab til det for at undgå risikoen for sanktioner på bedriftens øvrige arealer. Jeg fraregner de delarealer, hvor der stadig er tæt pil, og jeg lader også være med at søge grundbetaling, selvom jeg nok kunne gøre det på en del af arealet. Men jeg synes, det er for risikofyldt og besværligt at overholde betingelserne for grundbetaling på den her type arealer, så det er bedre at lade være.

Jeg er rigtig glad for at lave naturpleje. Jeg nyder at komme ud og se til dyrene på engene – det er min "fritidsinteresse", og jeg kunne egentlig godt tænke mig at udvide naturplejedelen.

Inden jeg bød ind på Jens Peters afgræsningsprojekt, lagde jeg et budget ud fra de konkrete forhold. Det omfattede mine forventninger til tidforbrug, krav til græsningstryk, afstand til arealerne, vedligehold af hegn og vegetationens foderkvalitet. Ud fra det blev vi enige om en forpagtningspris, hvor jeg som dyreholder kan få en positiv økonomi i projektet. Engblommen kræver bare almindelig græsning, så jeg skal ikke gøre noget specielt for den.

Vi afsætter selv kødet, for vi har efterhånden fået opbygget et godt netværk. F.eks. har vi en aftale med restauranten Ribehøj, som aftager nogle af de bedste udskæringer. De fortæller gæsterne, hvor kødet kommer fra, og at det har græsset ved Holsted Å. Det giver en god reklame, og det er sjovt, når kunderne fortæller, at de har smagt vores kød på Ribehøj.

Inge Nagstrup

INGE

Da kommunen overtog forvaltningen efter amtet, kunne vi se, at der var behov for mere pleje end fårene havde klaret. Jens Peters eng indeholder rigkær med engblomme og majgøgeurt, og det er et rigtig fint område, som er en del af Natura 2000 området Sneum Å og Holsted Ådal. Kommunen havde et håb om at få afgræsset større arealer i Natura 2000 området. Derfor blev der indgået en aftale med Jysk Landbrugsrådgivning om, at de skulle stå for kontakt til lodsejerne for at få flest muligt lodsejere med i aftaler om pleje.

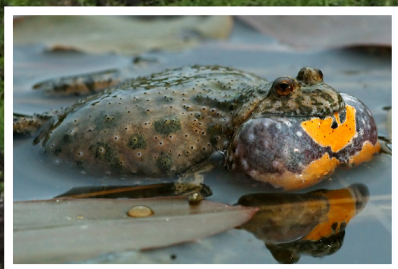
Jens Peter ville gerne være med i græsningsprojektet via Natura 2000 projektordningen. I kommunen vurderede vi, at kvæg kunne gøre en bedre indsats på det fugtige areal, end får kan, så Jysk Landbrugsrådgivning fandt en dyreholder med kvæg og stod for at søge projektet hjem. Projektet startede i 2014, og i vinteren 2014-15 blev der ryddet pil på arealet. I år er det første år, det bliver græsset med kvæg.

Jeg er godt tilfreds med den græsning, som Henriks dyr foretager her. Desværre er bestanden af engblomme for nedadgående, men vi håber, det vender, nu hvor de fugtige arealer bliver græsset bedre. Til gengæld er der kommet rigtig mange majgøgeurter – nu er der hundredevis, og før var der kun nogle få.

Fra den fælles naturvandring, arrangeret sammen med kommunen og Jysk Landbrugsrådgivning.

FOTO: INGE NAGSTRUP

Fyns Amt og Naturstyrelsen har indgået aftaler med landmænd på Avernakø om at etablere vandhuller til klokkefrøer.

VANDHULLER MED KLOKKEFRØ PÅ AVERNAKØ

KLOKKEFRØ

Klokkefrøen bliver ca. 5,5 cm. Den har en vortet, tudseagtig hud. Oversiden er brun med sorte pletter, og undersiden er blåsort med orange, røde eller gule pletter.

Klokkefrøen var tidligere udbredt på de danske øer fra Als i vest til Bornholm i øst og mod nord til Tunø, men nu findes den kun på øer i Det Sydfynske Øhav, på Østfyn, på nogle øer omkring Sjælland og et par steder på Sydsjælland. Der er 8-9 bestande på ca. 2.000 dyr.

Klokkefrøen er vores mest truede paddeart. Den store tilbagegang skyldes, at søer og vandhuller er blevet fyldt op, drænet eller groet til, eller der er sat fisk eller ænder ud i vandhullerne. Klokkefrøerne trives bedst i landskaber med vedvarende græsarealer uden brug af gødning og sprøjtemidler og med ekstensiv afgræsning.

TO, DER ARBEJDER SAMMEN FOR AT FREMME KLOKKEFRØEN PÅ AVERNAKØ

Søren Hansen er opvokset på Avernakø. Ud over nogle omdriftsarealer driver han 23 ha med naturpleje. Søren er glad for natur og jagt, og han har løbende udtaget landbrugsarealer af omdrift, udlagt dem med græs og etableret vandhuller og levende hegn. Arealerne er udlagt som levesteder for klokkefrø og afgræsses af gallowaykvæg.

Annita Svendsen er biolog og har siden 2007 arbejdet som biolog og specialkonsulent ved Naturstyrelsen Fyn. Hun arbejder med naturpleje, bl.a. på Naturstyrelsens arealer på Avernakø, hvor der er fokus på den sjældne og fredede klokkefrø. Da Annita tidligere har været ansat i Fyns Amt, har hun også været involveret i EU-LIFE naturprojekter med private lodsejere på Avernakø, så derfor kender hun Søren og hans store engagement for at skabe en god og bæredygtig naturpleje.

Annita Svendsen og Søren Hansen deler engagementet for god og bæredygtig naturpleje.

FOTO: ANNITA SVENDSEN

Den sjældne og fredede klokkefrø er vores mest truede paddeart. Den findes nu kun visse steder på Fyn og Sydsjælland.

Søren Hansen

SØREN

I 2003 blev jeg kontaktet af Fyns Amt, som ville have mig til at etablere vandhuller til klokkefrøer. De tilbød erstatning for værditab og de restriktioner, som projektet ville medføre på arealet. Det skulle bl.a. tinglyses, at arealet skulle henligge med vedvarende græs, og at der ikke måtte sættes ænder i vandhullerne.

Jeg ville gerne være med til projektet, da det betød, at jeg fik taget noget jord ud af dyrkning og etableret vandhuller og naturarealer. Når man bor på en ø, kan man hurtigt bruge mange penge på færgetransport af såsæd og gødning og ligesådan den anden vej, når afgrøderne skal sælges. For mig har det derfor været bedre at udlægge arealerne med græs og vandhuller og så lave en forretning ud af naturplejen. I flere omgange har jeg været med til at lave nye levesteder til klokkefrøen ved at grave vandhuller og tage omdriftsarealer ud til afgræsning. Frøerne er afhængige af overvintringsmuligheder, så vi har fem-seks meter brede hegn og stendiger, som de kan overvintre i.

Nu har jeg 23 ha med naturpleje, og det passer godt til det antal dyr, vi har. Jeg er med i et kvæglaug sammen med to andre. Vi oprettede laug i 2009, og vi startede med at låne fem gallowaykøer af Naturstyrelsen. Vi har afleveret tre igen og har nu opbygget en besætning på 24 stykker, så indtil nu er der ikke kommet penge direkte i kassen. Det regner vi med, at der kommer fra næste år, hvor vi kan begynde at sælge af dyrene.

Grunden til, at vi har dannet et kvæglaug, er, at det ikke må være for besværligt at passe dyrene. Vi har alle tre arbejde ved siden af, så derfor er det godt, at vi er flere om arbejdet. Vi fordeler dagene mellem os, så det kun er to-tre dage om ugen, vi hver især skal se til dyrene. Det fungerer rigtig godt. En anden fordel er også, at vi har fordelt de andre pligter mellem os: regnskab, diverse indberetninger, hegn og andre praktiske ting på arealerne.

Vi tænker meget på, hvordan vi kan holde omkostningerne nede og gøre arbejdet nemt og praktisk samtidig med, at jeg går op i at passe bedst muligt på arealerne. Både af hensyn til klokkefrøerne og andre smådyr, men også for at overholde betingelserne for at få tilskud.

Køerne går ude året rundt. Vi fodrer kun med vores eget hø, der er hentet på naturarealerne. Det holder omkostningerne nede. Vi tager slæt på to-tre marker, inden køerne kommer på dem om sommeren. På grund af vandhullerne til klokkefrøerne er der altid vand til køerne. Hullerne er gravet med skrå kanter, og de er 1½ m dybe i midten, så de tørrer aldrig ud.

Klokkefrøerne er afhængige af kvægets afgræsning omkring vandhullerne.

Jeg søger tilskud til pleje af græs- og naturarealer, og på nogle af arealerne er der også grundbetaling. På arealer, hvor man får tilskud til pleje af græs- og naturarealer, må man ikke tilskuds fodre, heller ikke med hø. For at kunne fodre med hø undlader jeg derfor altid at søge tilskud til pleje på noget af arealet.

Jeg kunne godt tænke mig en plejeplan, der fortæller, hvad der er bedst at gøre de forskellige steder. Hvad der skal gøres, og hvornår det skal gøres. Hvornår er det f.eks. bedst at afpudse i forhold til fugle? Jeg kan ikke lide at køre på arealerne, når der er fugleunger eller masser af blomster eller snoge og frøer. Jeg ville ønske, at det ikke var nødvendigt at afpudse arealerne, men jeg vil jo gerne have grundbetaling, og så kan det være nødvendigt at sikre sig, at plantedækket ikke er over 40 cm højt. Men det er lidt dumt, for der skal jo være foder til kvæget om vinteren.

Næste år har vi en aftale med en dyreholder, der har får, som skal klare afpudsningen af arealet, for de æder noget af det, som kvæget ikke tager. Så kan jeg forhåbentlig undgå at køre med en afpudser.

Annita Svendsen

ANNITA

Fyns Amt og senere Naturstyrelsen har siden det første EU LIFE projekt for klokkefrø i 1988 (naturprojekt med EU-tilskud) arbejdet med at forbedre levesteder for klokkefrøen på Avernakø. Der er indgået aftaler med landmænd om at omlægge omdriftsjord til vedvarende græs og etablere vandhuller til klokkefrøer, og der er stillet krav om ekstensiv afgræsning af arealerne. Landmændene har fået en engangsstatning for værditabet på jorden, eller også blev arealet købt af Fyns Amt / Naturstyrelsen.

Nu ejer Naturstyrelsen ca. 15 ha tidligere omdriftsarealer, der er under udvikling til natur med flere velfungerende vandhuller. Området udgør et vigtigt kerneområde for klokkefrøen og fungerer også som et offentligt besøgsområde på øen. Det er vigtigt, at der græsses ekstensivt ved vandhullerne, så derfor er arealerne forpagtet ud til en lokal dyreholder.

” Hvid sækspore er meget sjælden og findes kun enkelte steder i Jylland.

OVERDREV MED HVID SÆKSPORE VED MARIAGER

HVID SÆKSPORE

Hvid sækspore er en orkidé, som har et lille blomsteraks med små, hvidlige, halvlukkede blomster. Den bliver 15-25 cm høj og blomstrer i juni og juli. Den vokser på heder, overdrev, enge og skrænter, hvor jorden er mager og tør. Hvid sækspore er meget sjælden og findes kun et par enkelte steder i Jylland. Hvid sækspore står anført på den danske rødliste som kritisk truet, hvilket betyder, at der er en meget stor risiko for, at arten vil uddø i nær fremtid.

Arealet med hvid sækspore har været kendt som en meget vigtig botanisk lokalitet siden 1984. Der er mange sjældne arter som f.eks. guldblomme, plettet kongepen, skov-gøgelilje og bakke-gøgelilje. I 2000 blev der iværksat en overvågning af, hvordan bestanden af guldblomme udviklede sig. Under overvågningen i 2001 blev der fundet en enkelt blomsterende hvid sækspore. Den har muligvis været overset tidligere, da sækspore nogle år slet ikke blomstrer.

TRE, DER ARBEJDER SAMMEN FOR AT FREMME DEN HVIDE SÆKSPORE

Poul Martin Petersen er landmand i Mariagerfjord Kommune. Han har ca. 165 ha jord, hvoraf 1/3 er bortforpagtet agerjord, 1/3 er juletræer, pyntegrønt og høj skov, og den sidste tredjedel er naturarealer, som primært afgræsses med hans eget kvæg. Arealet med sæksporen afgræsses med Sørenns får.

Søren Schifter-Holm er deltidslandmand og fåreavler. Han har 200 økologiske moderfår med produktion af slagtelam. Han tilrettelægger driften sådan, at han kan levere slagtelam hele året. Det gør han ved at lade lammene vokse i et naturligt tempo, hvor nogle vokser langsommere end andre, bl.a. afhængigt af hvilke arealer, dyrene går på. Om vinteren går dyrene på græsarealer ved ejendommen og fodres med hø.

Anders Horsten er biolog og arbejder i Mariagerfjord Kommunes naturafdeling. Han arbejder blandt andet med naturpleje, der skal sikre, at de værdifulde arealer med sjældne arter ikke gror til eller på anden måde ødelægges.

Poul Martin Petersens arealer afgræsses med Søren Schifter-Holms får. Anders Horsten sikrer værdifulde arealer med sjældne arter i Mariagerfjord Kommune.

Det giver ingen problemer, at der vokser hvid sækspore på arealet; noget af arealet skal blot lukkes af for fårene i juni og juli.

Poul Martin Petersen

POUL MARTIN

Græsningsarealet, hvor sæksporen vokser, er på ca. 7 ha. Arealet blev tilkøbt sidst i 90-erne. Umiddelbart derefter var vi med i Århus Amts projekt "Gi dig selv et vandhul", og da blev både vi og amtet mere opmærksomme på arealet og den store naturværdi, der er. Blandt andet blev sæksporen "genfundet", så der blev delvist heget, og mine egne kreaturer blev sat ud for at afgræsse. Samtidig havde Søren nogle af sine får gående i en af vores fjerntliggende enge. Da hans får passede lidt bedre til arealet end vores køer, blev det hurtigt aftalt, at han skulle stå for afgræsningen i stedet for.

Det giver ingen problemer for mig at have et areal med en meget sjælden art. Der er godt nok omdriftsarealer bagved, så der går en kørevej gennem indhegningen, men heget er lavet, så det er nemt at lukke af for fårene og lade kørevejen stå åben i de perioder, hvor der er meget kørsel til arealet, f.eks. i høsten. Hvis plantevæksten er for høj den 15. september i forhold til tilskud, afpunder kommunen det, og kommunen hjælper også med at fjerne opvækst af træer, hvis fårene ikke har kunnet holde det hele nede.

Det er et spændende areal med store naturværdier, som betyder stor bevågenhed fra andre, f.eks. Naturfredningsforeningens lokalafdeling, kommunen og mange andre botanisk interesserede. I det hele taget giver det stor kontakt til mange interesserede mennesker, hvilket for vores vedkommende er af stor værdi. Vi betragter arealet og sæksporen som et fint aktiv for vores ejendom og os selv.

Søren Schifter-Holm

SØREN

Jeg har haft får i mange år og har ledt efter flere arealer til sommergræsning. Arealet er godt til får. Der er både det udpinte overdrevarsareal og noget, der har været omlagt tidligere, hvor der er lidt bedre græs, og så er der lidt skov. Jeg sætter fårene ud fra maj til hen i oktober, afhængigt af vejret og fodermængden. Jeg sørger for, at belægningsgraden ikke er for høj, så der er en buffer, hvis sommeren er enten meget tør eller meget våd. Hvis der er rigeligt foder, laver jeg af og til lidt hø på noget af arealet. Sidst på sæsonen sætter jeg ekstra dyr på, hvis jeg kan se, at det ikke er græsset godt nok i bund. Nu går der 30-35 ungdyr. Det skal være ungdyr eller ældre dyr, da der kun er heget med to træer, som ikke er nok til at holde lam inde.

Det giver heller ingen problemer for mig, at der vokser hvid sækspore på arealet. Det betyder bare, at jeg skal lukke af for en del af arealet i juni og juli, men det er nemt klaret med to led. Vandhullet ligger på den del, fårene altid har adgang til, så det giver heller ikke ekstra arbejde.

Anders Horsten

ANDERS

Kommunen sørgede for et nyt hegn til arealet i 2013 via Grøn Vækst ordningen, hvor man kunne få 50 % af udgifterne finansieret. Det gjorde vi, fordi græsningen ikke var helt i top. Med det nye hegn fik vi samtidig et større areal med, så det blev nemmere for dyreholderen. Arealet med sækspore skal helst græsses godt af i foråret inden blomstringen. I blomstringsperioden juni/juli skal fårene væk fra arealet, og så på det igen efter blomstringen, for sæksporen tåler ikke skygge fra opvækst af høje planter og heller ikke visent græs, der lægger sig som et tykt tæppe, hvor den skal spire frem næste år. Fårene bliver taget væk fra arealet i sommerperioden, fordi vi ved, at de meget gerne æder orkidéerne. Med det nye hegn er det let at lukke af for arealet i blomstringsperioden, og fårene har foder nok på det øvrige areal i den periode. Så behøver Søren ikke at bruge tid på at flytte dem.

Arealet er egentlig "bare" et almindeligt privatejet § 3-areal, hvor vi normalt ikke går aktivt ind i naturplejen. Vores indsatser ligger normalt i Natura 2000-områderne, og det er også kun i Natura 2000-områderne, der i dag er tilskud til rydning og hegning. Men vi gør en undtagelse her, fordi hvid sækspore er akut truet i Danmark, og fordi det ikke længere er muligt at få tilskud til rydning og hegning. Vi er meget glade for, at der er sådan et værdifuldt areal i kommunen, og derfor vil vi gerne hjælpe lodsejeren med nogle praktiske ting, der gør det nemmere for ham. Det betyder også, at vi har et rigtig godt samarbejde med Poul Martin om, hvad der skal til for at sikre gode forhold for sæksporen og de andre værdifulde arter, der vokser på arealet. Vi har f.eks. fjernet opvækst af træer, og vi har snakket om at brænde arealet af her i efteråret, da der er en del gammel lyng, der trænger til at blive forynget. Så bliver lyngen mere attraktiv for fårene, og det giver bedre forhold for sæksporen. Afbændingen giver bar jordbund nogle steder, og vi håber, at fårene vil træde nogle frø ned, så der er flere planter, der kan spire frem.

Det er en fornøjelse at samarbejde med Poul Martin og Søren, der gerne vil gøre en indsats, og som selv synes, det er sjovt at være med til at passe på de sjældne planter. Vi viser af og til området frem, når vi har besøg af studerende fra universiteterne. Det er et mønstereksempel på dels meget fin natur, dels på et rigtig godt samarbejde med en ejer, der af egen fri vilje vil være med til at beskytte noget unikt.

Arealet med sækspore giver stor bevågenhed og kontakt til mange interesserede.

FOTO: BIORIX

” Haren er blevet mere sjælden i de seneste årtier på grund af forringede levevilkår.

LANDBRUGSAREALER OG HARER VED STORVORDE

HARE

Den hare, der findes i Danmark, er den europæiske hare. Umiddelbart regnes den for at være vidt udbredt og almindelig i Danmark, men alligevel er den blevet mere sjælden i de seneste årtier på grund af forringede levevilkår. Derfor er den nu anført på den danske rødliste som sårbar. Det betyder, at der er en stor risiko for, at den vil uddø på længere sigt.

Haren findes især i tilknytning til det dyrkede landbrugsland, hvor den enten færdes alene eller i små flokke. Det første kuld unger fødes i det tidlige forår, og i løbet af ynglesæsonen kan haren få 3-4 kuld. Haren lever udelukkende af planteføde. Om sommeren æder den primært urter, græsser og markafgrøder, mens den om vinteren især lever af kviste, skud, bark og frugt. Kun ræven kan tage fuldvoksne harer, mens mindre rovdyr og rovfugle, herunder krager, kan tage harekillinger.

TO, DER ARBEJDER FOR AT FREMME HAREN

Henrik Steenberg er landmand i Himmerland. Han købte ejendommen i 1985, og efter frasalg og bortforpagtning af det meste af agerjorden for nogle år siden har Henrik mulighed for at bruge tid på den del af landbruget, der interesserer ham allermost, nemlig natur- og vildtvenlige tiltag. Han driver ca. 15 ha agerjord plus skov og gør meget ud af vildtpleje og nye tiltag, der kan forbedre ejendommens naturindhold.

Ivar Høst arbejder som vildtkonsulent i Naturstyrelsen, og her er en af opgaverne netop rådgivning om forbedring af vildtets levevilkår. Ivar har blandt andet haft fokus på haren, da den som et forsøg blev fredet i en treårig periode i Himmerland.

Ivar Høst og Henrik Steenberg diskuterer natur- og vildtvenlige tiltag på Henriks ejendom i Himmerland.

En flok spurve, der har glæde af urtestriben.

Henrik Steenberg

HENRIK

Jeg har i mange år gjort forskellige ting for at forbedre forholdene for markvildtet. For eksempel får jeg hvert år lavet en biotopplan, og jeg har været med i flere skovrejsningsprojekter, hvor der er plantet blandet træer og buske. For omkring 10 år siden etablerede jeg de første insektvolde og urtestrider, og i sidste uge fik jeg udgravet et lille vådområde. Jeg er også med i et markvildtslaug og i en erfa-gruppe om vildttiltag.

I markerne har jeg anlagt urtestrider og barjordsstrider langs begge sider af markskel, hvor markskellet fungerer som insektvold, og langs markkanten er der kortklippet græs. I skovområderne er der brede, kortklippede græsstier, og langs skovkanterne er der urtestrider og kortklippet græs.

For at få en god variation i urtestriderne og sikre føde og god dækning til vildtet hele året, har jeg både en 1. års og en 2. års urtestrider i kombination. I foråret dominerer honningurt, og i efteråret er det cikorien, der fylder det hele i 2. års striderne. Jeg udsår en færdig indkøbt blanding, men den anviste mængde er alt for høj, for urtestriben skal være åben. Den må ikke stå som en tæt afgrøde. Næste år prøver jeg måske at lave en blanding selv. Det er min erfaring, at det er klogt at vente med at så urtestriderne til sidst på foråret, for frøene spirer først ved en temperatur på 10 grader. Ukrudtet spirer allerede ved 5 grader.

Græsstriderne klippes hver anden eller tredje uge, så det går der noget tid med i løbet af sommeren.

Jeg har fået tilskud til skovrejsning og etablering af vådområdet, og der er jo grundbetaling på vildtstriderne. På den måde belaster tiltagene ikke økonomien så hårdt, og så kan man jo lige så godt gøre noget, der gavner dyr og fugle i agerlandet.

Selvom det især er jagtinteressen, der driver værket, så er det ikke selve jagten, der er det vigtigste. Jeg kan godt lide at se, at der kommer flere harer og mere dyreliv i det hele taget. Agerhøns vil jeg for eksempel rigtig gerne se, men det er sjældent, jeg skyder en. Og de forskellige tiltag for vildtet gavner jo også kirkeuglen og andre af agerlandets fugle. Men krager er et problem! De kan tage alle harekillingerne, så derfor mener jeg, at det er nødvendigt at regulere kragerne, ellers hjælper de andre tiltag for haren ikke.

Som led i biotopplanen er det tilladt at opsætte rævefælder, da ræven kan tage mange harekilling og fuglevildt.

Ivar Høst

IVAR

Som et forsøg blev haren jagtfredet i Himmerland i 2010, så den i en periode på tre år ikke måtte skydes. Det var fordi, bestanden af harer var gået meget tilbage, og nogle mente, at det skyldtes jagt. Forsøget skulle vise, om jagten havde en betydning for bestandens udvikling, så der blev lavet haretællinger både i Himmerland, hvor den var fredet, og uden for Himmerland, hvor den ikke var fredet, i de tre år. Det viste sig, at jagten ikke havde betydning for bestandens størrelse, så på den baggrund var der ikke grund til at fortsætte fredningen.

Harebestanden afhænger derimod af prædation (rovdyr), levesteder og vejr. Derfor er det vigtigt at starte med at forbedre levestederne. Man kan f.eks. udnytte mulighederne i landbrugsordningerne, hvor man må etablere vildtstriber i marker, der får grundbetaling. Brakarealer kan også udnyttes til natur- og vildttiltag. Tiltagene gavner både hare, agerhøne og den vilde fasan, og så er de også en bonus for de ikke-jagtbare arter.

Hvor biotopen passer til hare, har den det godt, ellers går bestanden tilbage. Jeg har set masser af harer ved en golfbane, for der er både kortklippet græs med friske skud, den kan æde, og højere græs, den kan skjule sig i. Haren har brug for variation i planternes vækst og højde. Mange steder mangler der variation i de dyrkede marker. De store ensartede flader er et problem for haren, især om sommeren, hvor den kan have svært ved at finde føde, for den har ingen glæde af de høje og tørre afgrøder. Man taler om, at haren sulter ihjel om sommeren lige før høst, fordi der ikke er nye friske skud. Efterhånden ligger stubmarkerne jo heller ikke ret længe med spiret spildkorn, før de bliver pløjet og tilsået igen. Derfor er det rigtig godt at have en masse striber med kortklippet græs og områder med højere urter og tuegræsser, som Henrik har. Det kan hjælpe haren, så den stadig kan være en almindelig art, som vi møder i det danske landskab. Og det hjælper også de mange andre arter, der har brug for et varieret landskab. Danmark er jo et landbrugsland, så landbruget har en altafgørende rolle i forhold til biodiversiteten.

Hvis man vil gøre noget for haren, vil jeg gerne fremhæve at

- Haren har behov for tørrepladser, eksempelvis barjordsstriber eller kortklippet græs
- Haren har brug for, at der er friske grønne spirer hele sommeren, ellers sulter den
- Alle ejendomme kan forbedre vilkårene for haren
- Det er bedre at gøre lidt end ingenting

Hare siddende på barjordsstriben.

FOTO: IVAR HØST

” Den menneskelige påvirkning af vandløbene har betydet, at nogle vandløb i Danmark ikke længere har en ørredbestand.

VANDLØB MED STAMME AF VILD ØRRED VED NÆSTVED

VILD ØRRED

Ørreder kan være i vandløb ned til en bredde på 50 cm. De foretrækker iltrigt vand med en temperatur på 10-15°C, men kan leve i vand tæt ved 0°C. Selv om ørreden er almindelig og meget udbredt i Danmark, er den menneskelige påvirkning af vandløbene et problem for bestandene mange steder i landet, og nogle vandløb har ikke længere en ørredbestand.

Havørredbestanden i Fladså Å er en unik art, som gennem årtusinder er specielt tilpasset sjællandske forhold. Den er derfor bevaringsværdig, og afkom herfra udsættes i andre vandløb, hvor der er et ønske om at genskabe en ørredbestand. Næstved Kommune har taget flere initiativer for at bevare og fremme bestanden af havørreder i Fladså Å-systemet, som er et af kun to sjællandske vandløb, hvor der stadig er en oprindelig bestand af ørred.

TO, DER ARBEJDER SAMMEN FOR AT FREMME VILD ØRRED

Frederik Gasmanns tipoldefar byggede ejendommen Fladsågård i 1847, og Frederik overtog driften af slægtsejendommen i 1993. De 200 ha omdriftsjord er bortforpagtet, mens han selv passer de 150 ha med skov og naturarealer, hvoraf en del er fredet. Frederik er meget naturinteressert, og han viser, at en indsats for biodiversitet, miljøvenlig vandløbsvedligeholdelse og moderne landbrugsproduktion godt kan gå hånd i hånd.

Michael Krogh er uddannet agronom og arbejder i Næstved Kommunes center for miljø og natur. Her har han været projektleder på flere store genslyngnings- og naturprojekter.

Frederik Gasmann og Michael Krogh har begge erfaring med miljøvenlig vandløbsvedligeholdelse.

Arealet langs vandløbet er her udlagt som MFO-brak.

Frederik Gasmann

FREDERIK

I begyndelsen af 1800-tallet blev Fladsåen rettet ud, og i 2006 begyndte amtet, og derefter Næstved Kommune, at genslynge åen. Det var både af hensyn til den generelle målsætning om at forbedre vandløbenes tilstand og for at skabe gode vilkår for den oprindelige ørredbestand. Genslyngningen er sket i flere etaper efter et gammelt kort, der viser, hvordan åen løb før udretningen. Lige fra starten af projektet ville jeg gerne være med, fordi jeg synes, det øger ejendommens værdi. I forvejen er der en del skov og naturarealer på ejendommen, så en genslyngning af åen ville øge den naturmæssige værdi endnu mere.

Projektet indebar, at jeg skulle lægge jord til en del af genslyngningen og tage nogle arealer ud af omdrift, der skulle udlægges som vedvarende græs. Åens bund skulle hæves, så mine arealer langs vandløbet kunne blive mere våde.

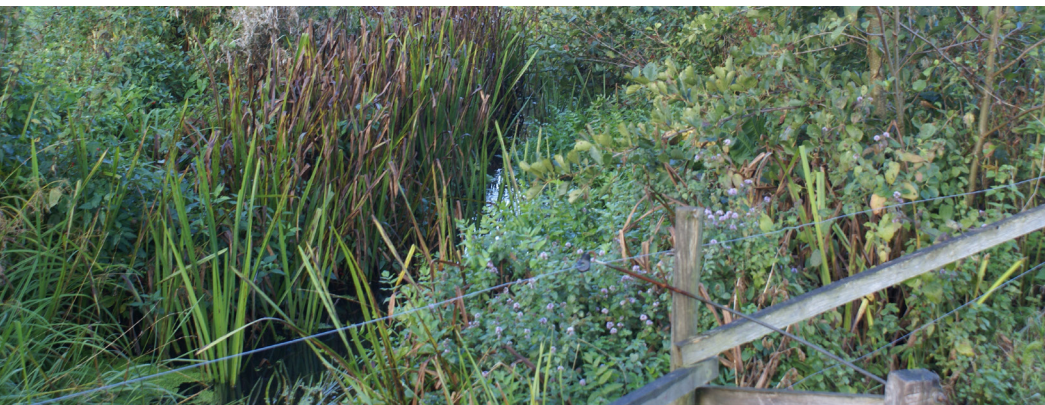
Vores arealer langs Fladså Å gennemskæres af Fladsågårdsvej. På den ene side af vejen var halvdelen af arealet langs vandløbet omdriftsjord. Den anden halvdel var vedvarende græs. Som en del af aftalen blev omdriftsjorden udlagt som vedvarende græs i en bræmme på 20 meter langs vandløbet. Nu er der ca. 15 ha, der afgræsses med kvæg og heste. Vi har selv heste, og vi har indgået en græsningsaftale med en dyreholder, der har anguskvæg. Det er ellers svært at finde græsningsdyr her i området.

Vi søger tilskud til pleje af græs- og naturarealer på arealerne langs vandløbet, men når aftalerne udløber om et par år, bliver det desværre nok svært at gentegne tilskuddet, for arealernes naturværdi (HNV-scoren) kan sikkert ikke nå at blive høj nok til at få tilskud til arealet.

Langs vandløbet på den anden side af vejen var arealerne omdriftsjord. Efter genslyngningen er 5 ha udlagt som MFO-brak langs vandløbet. Ved det smalleste sted er der udtaget 20 meter og ved det bredeste sted ca. 50 meter af omdriftsjorden. På den måde er der en god buffer fra den dyrkede mark ned til vandløbet, og den dyrkede mark har en lige kant i stedet for at sno sig som vandløbet. I en del af brakken er der udsået bivenlige striber for at gavne biodiversiteten.

Fordelen ved at gå med i genslyngningsprojektet har for mig været, at ejendommens værdi er blevet højere, vi får god natur og dermed også bedre jagtleje. Jeg håber også, at fiskelejen stiger, selvom fiskeleje ikke er i så høj kurs her på Sjælland.

Skygge er godt for vandløb, så der ikke kommer for mange vandløbsplanter, der kan bremse afstrømningen.

Michael Krogh

MICHAEL

Det er vigtigt for kommunen at sikre gode fysiske forhold i Fladså Å, fordi de ørreder, der er i åen, har nogle helt unikke, lokalt tilpassede genetiske egenskaber. For at bevare de oprindelige sjællandske ørreder bliver der taget æg af dem, som bliver opformeret og derefter udsat i vandløb på hele Sjælland, når de er enten ca. en måned, et halvt år eller et år gamle. Vi har tidligere haft et samarbejde om fiskeopdrættet med Elsesminde Produktionshøjskole, men nu bliver fiskene opdrættet på et dambrug, inden de sættes ud i de sjællandske vandløb.

Det er det tidligere Storstrøms Amt og kommunen, der har betalt ca. halvdelen af projektet, og resten er betalt af fisketegnsmidler. Vandløbsbunden blev hævet, så vi havde forberedt Frederik på, at der kunne forekomme oversvømmelser, men det har der ikke været endnu.

Som Frederik sagde, var det en del af aftalen, at der skulle græsses langs vandløbet, så kommunen sørgede også for at der blev hegnet.

Skygge er godt for vandløb, fordi vandløbsdyrene er tilpasset køligt, iltrigt vand. Skygge fra høje urter eller træer tæt på vandløbet betyder også, at der ikke kommer for mange vandplanter nede i selve vandløbet, der kan bremse afstrømningen. Derfor har vi plantet lidt forskellige træarter langs vandløbet. Rødel kommer af sig selv, men vi ville også gerne have f.eks. bøg. Det handler om at få skabt noget variation ved vandløbet. Derfor har vi også ladet udgåede træer stå. De er levested for mange insekter og svampe. Strømmenden bliver slået, så der bliver taget størst muligt hensyn til vandløbets fysiske forhold kombineret med hensyn til en nødvendig afvanding.

Kommunen arbejder for en større sammenhængende fiskeoplevelse, så man kan fiske ørred i vandløbene og gedder og aborre i brakvand ved moseområderne. På den måde håber vi, at der kommer en større interesse for lystfiskeri, og at det kan skabe øget aktivitet med større omsætning til følge.

FOTO: LINDA BOLLERUP, BIOLØG/FISKEMESTER, FYNS LAKSEFISK

SEGES P/S skaber løsninger til fremtidens landbrugs- og fødevarerhverv. Vi udvikler forretningsmuligheder og serviceydelser i tæt samarbejde med vores kunder, forskningsinstitutioner og virksomheder over hele verden.

SEGES P/S
Agro Food Park 15
DK 8200 Aarhus N

T +45 8740 5000
E info@seges.dk
W seges.dk

